

УДК 336.13.012.24:330.33.01

А.О. Падалко, Одеський державний економічний університет

РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Світова фінансова криза виявила гостру необхідність реформування як фінансової системи в цілому, так і банківської зокрема. У даній статті розглядаються деякі пропозиції світових фінансових інститутів щодо реформування фінансової системи.

Ключові слова: мегарегулятор, протиклічні механізми, стрес-тестування, кризи-менеджмент.

Постановка проблеми. Останні десятиріччя відбувається безперервна дискусія з питання вдосконалення регулювання як фінансової системи в цілому, так і банківської зокрема. Результатом дискусії стала, з одного боку, уніфікація регулятивних механізмів шляхом впровадження на першому етапі стандартів Базеля I, потім ухвалення і підготовка впровадження стандартів Базеля II, а з іншого боку – зміна структури регуляторів фінансових ринків, зокрема їх злиття у так звані мегарегулятори.

Проте світова фінансова криза проявила нездатність існуючої системи регулювання фінансового ринку справлятися з ризиками і дисбалансами в його функціонуванні.

Криза уразила фінансові ринки всіх країн, незалежно від вживаних фінансових стандартів і механізмів регулювання. Наявність або відсутність єдиного регулятора також не змінила впливу кризи на фінансові системи окремих держав. Наприклад, у Великобританії на момент кризи вже 10 років функціонував єдиний регулятор фінансових ринків – Британське управління з фінансового регулювання і нагляду (FSA). У той час у США останні 20 років практично не змінювалися механізми і стандарти фінансового регулювання. Проте обидві ці держави однаково постраждали від фінансової кризи. За оцінкою пана Алістера Дарлінга, міністра фінансів Великобританії, наслідки її найсерйозніші за останні 60 років [8].

Указане свідчить про необхідність переглянути ефективність існуючих методів і організаційних структур регулювання фінансових ринків і виробити рекомендації щодо поліпшення їх функціонування.

Аналіз останніх публікацій. В Україні питанням регулювання фінансових ринків і банківської діяльності присвячені праці багато дослідників: М.Ф. Білоцкая, М.О. Боровкіна, Я.В. Грудзевич, О.В. Копилова, А.С. Криклій, В.Л. Кротюк, П.В. Матвієнко, Г.Ю. Міщук, О. Позднякова, А.Ю. Симоновського, В. Смагіна, Ю.А. Соколова.

Водночас слід зазначити, що багато з них у своїх дослідженнях і рекомендаціях не врахували можливість впливу кризи на фінансову систему.

У 2009 році відразу декількома міжнародними фінансовими інститутами був проведений аналіз причин виникнення фінансової кризи і були внесені для обговорення пропозиції щодо реформування фінансової системи в ЄС, США, Великобританії, Швейцарії:

- в ЄС такі пропозиції були розроблені і обнародовані в кінці лютого 2009 року групою Ла-рошель у рамках повноважень, наданих Єврокомісією;
- у США пропозиції щодо реформування фінансової системи були подані Державним казначейством у середині липня 2009 року з одночасним поданням відповідного законодавчого пакета в конгрес [6];
- у Швейцарії комітет Базеля банківського нагляду при банку Базеля міжнародних розрахунків (ББМР) опублікував у середині січня 2009 року пропозиції про зміну існуючих правил Базеля II [7];
- на початку квітня 2008 року Форум фінансової стабільності (ФФС), що об'єднував керівників центральних банків і міністрів фінансів 20 провідних країн світу, підготував “Доповідь з питань підвищення стійкості ринку та зміцнення інституційної інфраструктури” [9];
- у Великобританії Головою FSA Адером Тернером у лютому 2009 р. був опублікований так званий “Огляд Тернера”, в якому також були винесені для обговорення рекомендації про зміну механізмів фінансового регулювання.

Мета статті. Для досягнення мети в роботі проведений аналіз пропозицій різних міжнародних організацій банкам щодо реформування регулювання фінансової системи.

Виклад основного матеріалу. На думку Алістера Дарлінга, міністра фінансів Великобританії, основною причиною світової фінансової кризи є помилки світової банківської системи. Тому і вихід з фінансової кризи він бачить саме в зміцненні і реформуванні банківської системи як основи фінансової системи світу.

Тому дане дослідження сфокусовано на аналізі пропозицій щодо регулювання банківської системи.

Насамперед розглянемо пропозиції світових фінансових інститутів щодо внесення змін у вимоги до мінімального необхідного банківського капіталу (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння пропозицій щодо змін вимог до банківського капіталу

Автор	Зміст пропозицій
Доповідь Тернера, Великобританія	- збільшення нормативів власного капіталу як якісно, так і кількісно; - збільшення у 3 рази нормативу мінімального капіталу для банківського портфеля цінних паперів; - введення обмежень значення верхньої межі загального левериджу; - створення протициклічних резервів капіталу; - перегляд методів оцінки ризиків
Доповідь Ла-рошель, Євросоюз	- збільшення мінімального власного банківського капіталу; - розробка заходів щодо зниження впливу циклічності на фінансову систему
Пропозиції Казначейства, США	- зміна структури мінімального регулятивного капіталу; - більш жорсткі вимоги до великих фінансових установ; - вимога до ББМР розглядати регулювання міжнародних фінансів з урахуванням нової ваги ризиків, циклічності фінансової системи і загального рівня левериджу
Пропозиції ББМР, Швейцарія	- збільшення резервів капіталу по деяких продуктах, включаючи ресек'юритизовані; - вимога більш ретельного опрацювання моделей оцінки ризиків і методів вірогідності
Пропозиції ФФС	- збільшення нормативів необхідного регулятивного капіталу по деяких комплексно структурованих продуктах в активах банку; - створення відрахувань у додатковий капітал на випадок дефолту і випадкових ризиків; - зменшення впливу циклічності на зміни капіталу; - підтримка банків додатковими необхідними ресурсами у разі недостатності регулятивного капіталу

Аналізуючи пропозиції щодо зміни вимог до капіталу банків, можна зробити висновок, що всі вони зводяться до трьох основних пропозицій:

- підвищення нормативів адекватності регулятивного капіталу, особливо співвідношення основного капіталу до зважених активів банку;
- поліпшення якості регулятивного капіталу;
- впровадження протициклічних механізмів.

Незважаючи на те, що, відповідно до Базеля I, у більшості країн прийнято мінімальне співвідношення адекватності регулятивного капіталу у розмірі 8 %, а багато банків, відповідно до своєї звітності, мали показники більше 8 %, під час кризи вони не змогли обійтися без підтримки держави, тому збанкрутували [4].

Немає єдиного механізму розрахунку адекватності регулятивного капіталу, його рівень відрізняється залежно від юрисдикції банку (наприклад, рівень адекватності регулятивного капіталу (7,6 %) австралійського банку відповідає рівню 10,1 % англійського банку) [11].

Потрібне поліпшення якості як основного, так і додаткового капіталу, впровадження лімітів на напрями та обсяги інвестування основного капіталу з метою забезпечення його збереження. Хоча, на думку Асоціації банків Японії, необхідно зосередити обговорення на якості саме додаткового капіталу як основного інструмента гарантування виконання банком зобов'язань за депозитами. Крім того, необхідний індивідуальний підхід у кожній окремій юрисдикції як до нормативів адекватності регулятивного капіталу в цілому, нормативів адекватності основного і додаткового капіталу зокрема, так і до складу додаткового капіталу [5].

Стосовно ідеї протициклічного накопичення капіталу в хороший період економічного циклу для того, щоб використовувати накопичені резерви в поганий період, то ця ідея добре сприймається банківським співтовариством. Проте акцентується увага на тому, що відсутні конкретні пропозиції за формою збереження резервів і гарантії їх збереження.

Наступна група пропозицій стосується зміцнення ліквідності банківських установ. У таблиці 2 наведено угруповання основних пропозицій світових фінансових інститутів щодо регулювання ліквідності банків.

Розриви між короткостроковими зобов'язаннями і довгостроковими активами є ключовою властивістю, яка притаманна банківській системі. Завдяки цій властивості, на думку міністра фінансів Великобританії Адера Тернера, забезпечується “дзеркальний ефект” в інших сферах економіки, де позичальники можуть отримувати від банків довгострокові позикові ресурси. Проте в цій ключовій функції присутній і основний ризик банківської системи. Якщо всі вкладники захочуть отримати свої гроші одночасно, то жоден банк не зможе виконати своїх зобов'язань [4].

Події останніх років показали, що у зв'язку з легкою доступністю ресурсів на фінансових ринках, обережний підхід банків до своєї ліквідності змінився широкою практикою забезпечення довгострокових активів короткостроковими зобов'язаннями. Наприклад, у Великобританії за останні три роки, що передували кризі, обсяг довгострокових активів, забезпечених короткостроковими зобов'язаннями, зріс в три рази [4].

Тому всі рекомендації розглядають необхідність більш суворого підходу до оцінки ліквідності банків, широке застосування стрес-тестів для оцінки ліквідності банків в умовах кризових ситуацій.

Таблиця 2

**Пропозиції світових фінансових інститутів щодо змін
в управлінні ліквідністю банківських установ**

Автор	Зміст пропозицій
Доповідь Тернера, Великобританія	- можливість впровадження нових правил ліквідності; - ретельні стрес-тести, що проводяться регуляторами; - збільшення відвертості інформації
Доповідь Ла-рошель, Євросоюз	- більш суворі нормативи ліквідності; - більша увага ліквідності в рамках нагляду
Пропозиції Казначейства, США	ББМР повинен розробити стандарти управління ліквідністю
Пропозиції ББМР, Швейцарія	- банки повинні зберігати достатню ліквідність в умовах стресів; - наглядові органи повинні адекватно оцінювати ліквідність установи; - впровадження стрес-тестів “Оцінка ризиків”
Пропозиції ФФС	- посилення загального пруденціального нагляду; - вимога посиленого стрес-тестування; - гармонізація вимог до ліквідності банків між країнами

В Україні вищезгадані рекомендації з використання стрес-тестів введені постановою Національного банку України від 06.08.2009 № 460 “Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України” [1]. Застосування стрес-тестування дозволить об’єктивніше оцінювати ризики і здатність банку протистояти потрясінням на фінансових ринках.

Ще одним важливим кроком щодо регулювання банківської системи є застосування кризи-менеджменту (табл. 3).

Як видно з табл. 3, частина фінансових інститутів не стала розглядати кризу-менеджмент як інструмент реформування банківської системи, а пропозиції комісії Ла-рошель ЄС і Форуму фінансової стабільності певною мірою протистоять одна одній. Якщо Форум фінансової стабільності виступає за збільшення інформаційної відкритості і полегшення доступу до фінансової інформації, то, на думку комісії Ла-рошель, відкритість повинна обмежуватися доступом до інформації фахівців,

а доступ до інформації широких мас громадськості допустимий у тій частині, в якій це сприятиме одужанню фінансової системи. Держказначейство США схиляється до впровадження принципів Форуму фінансової стабільності. Проте, незважаючи на певні розбіжності в думках, всі фінансові регулятори продемонстрували рішучі дії на початку загострення кризи для пом'якшення її наслідків для банківської системи. Так, наприклад, на думку Глена Радебуша, – віце-президента ФРС – у кінці 2008 року у зв'язку із загостренням кризи федеральний резерв здійснив купівлю довгострокових цінних паперів на відкритому ринку і в короткий термін подвоїв свій баланс на 2 трлн. доларів США. Цей терміновий захід дозволив знизити вартість ресурсів на ринку довгострокових запозичень бізнесу та домовласників [10].

Таблиця 3

**Рекомендації міжнародних фінансових інститутів
щодо застосування кризи-менеджменту**

Автор	Зміст пропозицій
Доповідь Ла-рошель, Євросоюз	<ul style="list-style-type: none"> - підтримка громадської думки необхідна лише в тих випадках, коли це сприяє одужанню фінансової системи; - розробка явних і прозорих меж застосування кризового управління; - однакові повноваження для всіх органів ЄС, що управляють
Пропозиції Казначейства, США	<ul style="list-style-type: none"> - виявлення небанківських установ, неплатоспроможність яких може мати серйозні системні наслідки; - національні регулятори повинні налагодити обмін інформацією і упровадити принципи ФФС для боротьби з кризою
Пропозиції ФФС	<ul style="list-style-type: none"> - розвиток взаємної міжнародної допомоги; - розвиток міжнародної відповідальності; - збільшення інформаційної відкритості

30 вересня 2009 Голова Європейського Центрального банку Ж.К. Тріше, виступаючи в Гетебурзі на нараді, присвяченій питанням реформування системи регулювання і нагляду банківської системи, відзначив такі пріоритети у справі реформування регулювання банківської системи: посилення пруденціальної системи, контроль за ризиками від діяльності системно важливих установ і створення системи макропруденціального нагляду [2].

Висновки. У даному дослідженні наведена тільки частина пропозицій світових фінансових інститутів щодо реформування банківської системи.

Їх вивчення дозволяє зробити такі висновки:

1. Створення єдиного фінансового регулятора в деяких розвинутих країнах не зашкодило розвитку фінансової кризи.
2. Реформа системи регулювання повинна бути спрямована на поліпшення рівня та якості капіталу кредитних установ, а також на розробку системи всебічної оцінки ризиків ліквідності.
3. Необхідно поєднувати прийоми кризи-менеджменту і рішучість у кризових ситуаціях з обережністю, відкритістю і широким обговоренням при вирішенні питань реформування фінансової системи.

Список літератури

1. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України [Текст] : Постанова НБУ від 06.08.2009 № 460.
2. Тріше, Ж. К. Про реформування системи регулювання і нагляду [Електронний ресурс] / Ж. К. Тріше. – Режим доступу : <http://www.ecb.int/press/key/date/2009/html/sp090930.en.html>.
3. De Larosiere report [Electronic resource]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/de_larosiere_report_en.pdf.
4. FCA report. A regulatory response to the global banking crisis [Electronic resource]. – 2009. – March. – Режим доступу : http://www.fsa.gov.uk/pubs/other/turner_review.pdf.
5. Japanese Bankers Association. Comments on the UK FSATe [Text] // The Turner Review and its Discussion Paper 09/2 (DP09/2) 18.07.2009.
6. New foundation. Rebuilding finansion supervision and regulation [Electronic resource]. – Режим доступу : <http://www.ustreas.gov>.
7. Proposed enhancements to the Basel II framework [Electronic resource]. – Режим доступу : <http://www.bis.org>.
8. Reforming Financial Markets [Electronic resource] Oral Answers to Questions – Prime Minister House of Commons debates, 8 July 2009. – Режим доступу : <http://www.theyworkforyou.com/debates>.
9. Report of the Financial Stability Forum on Enhancing Market and Institutional Resilience [Electronic resource]. – Режим доступу : <http://www.financialstabilityboard.org>.
10. The Fed's Monetary Policy Responseto the Current Crisis [Text] // FRBSF economic letter. – Number 2009-17, May 22, 2009.
11. Tony, B. A capital idea [Electronic resource] / Boyd Tony. – Режим доступу : <http://www.businessspectator.com.au/bs.nsf/Article/A-capital-idea>.

Summary

The global financial crisis has revealed the urgent need to reform the financial system as a whole, and banking in particular. This article discusses some of the proposals the world's financial institutions to reform the financial system.

Отримано 14.12.2009